

เทศน์เช้า วันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๐

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

เวลาเกิดมาก็ยุ่ง เวลาไม่เกิดก็ยุ่ง เราเห็นว่าเกิดแล้วยุ่งอย่างเดียว แล้วไม่เกิดไปไหนล่ะ ไม่เกิดจิตมันมีอยู่นะ ความรู้สึกนี้ฆ่าไม่ได้ เว้นไว้แต่ธรรมชาติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทำให้ความรู้สึกนี้สะอาด ถ้าความรู้สึกสะอาด เราจะไม่มีกังวลใจใดๆ เลย ความกังวลใจ ความทุกข์ใจไปต่างๆ มันเป็นเรื่องวิเศษ เพราะเราไม่รู้จริงตามภาวะตามความเป็นจริง เราจะเอาแต่ความพอใจของเรา ถ้าความพอใจของเราแล้วนี้ มันจะมีความทุกข์ตลอดไป

แล้วธรรมชาติ ความพอใจมันมาจากไหน เป็นเพราะความไม่รู้จริงใจ ถ้าความรู้จริงนะ มันยอมรับสภาพได้หมด คำว่ายอมรับสภาพ ยอมรับแบบปัญญา นะ ไม่ใช่ยอมรับแบบยอมจำนน ถ้ายอมรับสภาพแบบยอมจำนน คุณเป็นคนหนึ่ง เวลาเจ้าหนี้เขาทวงนะ ยอมเขาไปทุกอย่างเลย เพราะเราเป็นหนี้เขา ถ้าเราไปขัดขึ้นคือดิ่งกับเขา เขาจะคิดดอกเบี้ยขึ้น ไปอีก เห็นไหม นี่ความยอมจำนนโดยความเป็นหนี้

แต่ความยอมรับ ความเข้าใจ ความรู้จริง เพราะว่าเห็นความรู้จริงแล้ว มันความรู้จริงอันหนึ่ง นี่คือปัญญา แต่ตัวความเป็นจริงคือ ตัวที่มันปล่อยวางทั้งหมด ตัวจิตตัวที่มันเป็นความสะอาดของใจ ตัวนั้นนะมันเป็นพลังงานอีกอันหนึ่ง มันเป็นพลังงานอันหนึ่งนะ เพราะอะไร? เพราะสิ่งที่มันเป็นความเป็นอยู่นี้ มันเป็นเพราะว่าเราทำความสะอาดแล้ว เช่น เสื้อผ้าหรือของใช้ที่สกปรก เห็นไหม มันก็สกปรกด้วยกลิ่นเหม็น ด้วยความหมักหมมของมัน แต่เวลาทำความสะอาดขึ้นมาแล้ว เห็นไหม ความสกปรกนั้นหลุดออกไป แต่เสื้อผ้านั้นก็มีอยู่ สิ่งนี้เสื้อผ้ามียู่ สิ่งที่ทำให้ความสะอาด สิ่งที่เราทำความสะอาด สิ่งที่ยังสกปรก เราทำความสะอาดขึ้นมา มันก็สะอาดขึ้นมา สิ่งสะอาดขึ้นมา เห็นไหม มันมีอยู่

หัวใจก็เหมือนกัน หัวใจถ้ามันสะอาดขึ้นมาแล้วมันมีอยู่ของมัน แต่มันไม่เหมือนเสื้อผ้า เพราะเสื้อผ้ามันก็ยังย่อยสลายอยู่ ยังต้องมีกระทบกระทั่งอยู่ เห็นไหม แต่ใจที่มันสะอาดแล้วมัน

ไม่มีอย่างนั้น แต่ความเข้าใจของมัน เห็นใหม่ ความเข้าใจ ความยอมรับอันนี้ มันเป็นเรื่องของ ปัญญาที่มันรู้เท่าไร ถ้าไม่มีปัญญารู้เท่าอันนี้มันจะมีความทุกข์ตลอดไป นี่ธรรมะอันละเอียดคนะ

แต่ธรรมะหยาบๆ ของเรานี้ ธรรมะการจามา เห็นใหม่ รู้เท่า รู้ทัน รู้ไปหมดเลย แล้วรู้ไป หมดมันก็เศร้าหมองในหัวใจ เพราะพลังงาน คุณติ พลังงานทุกอย่างมันต้องมีเศร้าหมองของมัน ความสว่างขนาดไหนถ้าเราใช้ไป มันถึงเวลาต้องหมดพลังงาน เห็นใหม่ นี่ก็เหมือนกัน มันสว่าง ไสวขนาดไหน มันส่องไสวขนาดไหน มันจะรู้เท่าขนาดไหนนะ มันถึงเวลาแล้วมันเป็นอนิจจัง ทั้งหมด มันต้องแปรสภาพของมันตลอดไป ความแปรสภาพอย่างนี้ ความที่เรารู้โดยสัญญา รู้ สัญญาโดยความรู้ในศาสนาใจ จะรู้เท่าสภาวะแบบนั้น จะรู้ธรรมเป็นธรรมอย่างนั้น จะเข้าใจ สภาวะธรรมอย่างนั้น

นี่สภาวะธรรมเข้าใจอย่างนี้ ไม่ใช่เข้าใจตามความเป็นจริง ถ้าเข้าใจตามความเป็นจริงมันมี เหตุมีผล เหตุผลคือการกระทำ พอจิตสงบเข้ามาก่อน เห็นใหม่ ถ้าจิตไม่สงบเข้ามา ความคิด ทั้งหมดที่เราคิดเป็นธรรมๆ กันอยู่นี้ เป็นธรรมของกิเลสนะ กิเลสมีอยู่กับเรา ของใช้เราสกปรก มาก แล้วเรามีอาหารมา ในถ้วยในงานเรามีสารพิษทั้งหมดเลย แล้วเอาอาหารมาก็ใส่ในถ้วยใน งานนั้น แล้วเราก็กินของเรา มันเป็นสารพิษเราไม่เห็นด้วยสายตา เราก็มั่นใจว่ามันไม่มีสารพิษ หรือเราก็กินของเราตามสบายใจของเราเห็นใหม่

นี่ก็เหมือนกัน ความคิดของเรา เราก็มั่นใจว่าเป็นความคิดของเรา นี่ความคิด ปัญญาที่เป็นปัญญา แล้วนี่ ความเป็นไปก็เป็นไปแล้วนี่ ความรู้สึกนี้เป็นธรรมะทั้งหมด มันไม่เข้าใจเลยว่าภาชนะนั้น มันมีสารพิษ ถ้าภาชนะนั้นมันมีสารพิษ กินขนาดไหนสารพิษนั้นมันก็เข้าไปในร่างกายเราอยู่แล้ว เห็นใหม่ กินอาหารตัวนี้ กินอาหารเข้าไป มีแต่กินเข้าไปแล้วเป็นโรคเป็นภัย เป็นโรคเป็นภัย เพราะอะไร? เพราะเรากินอาหารที่มันมีสารพิษเจือปนตลอดเวลา นี่ความคิดของเราเป็นสภาวะ แบบนั้น นี่โลกีย์ปัญญา ปัญญาเกิดจากกิเลส ปัญญาเกิดจากหัวใจ ปัญญาเกิดจากภวาสวะ ปัญญา เกิดจากฐานที่ตั้ง เห็นใหม่

ถ้าจิตสงบเข้าไปแล้วละ ปัญญาเกิดจากที่ตั้งเหมือนกัน แต่มันล้างด้วยล้างภาชนะของเรา สะอาดมาก่อน เห็นใหม่ ล้างภาชนะของเราสะอาดแล้วจะต้องมีปัญญาทำไม ในเมื่อมันสะอาด แล้ว เห็นใหม่ “จิตเดิมแท้ที่ส่องใส จิตเดิมแท้ที่หมองไปด้วยอุปกิเลส” ว่าจิตเดิมแท้ที่ส่องใสอะไร

มาเกิด เห็นใหม่ นี่ภาชนะที่สะอาดใจ มันส่องไสขนาดไหน มันจะว่างขนาดไหน ภาชนะที่สะอาด เท่านั้นเอง

ถ้าภาชนะที่สะอาด เห็นใหม่ ดูเสื้อผ้าที่เราซักสะอาดแล้วนี่ เสื้อผ้าหรือเครื่องใช้เราทำความสะอาดแล้ว มันก็มีภาชนะนั้นอยู่ จิตสงบเข้ามา ที่ว่าสงบ สงบเข้ามาที่จิตส่องใสที่เป็นว่างๆ ว่างๆ ว่างกันอย่างนั้น มันว่างไม่มีเหตุมีผล ถ้าว่างไม่มีเหตุมีผล ว่างโดยกิเลส เห็นใหม่ เพราะกิเลสมันมีอยู่ แล้วกิเลสมันสงบตัวมันก็ว่าง แต่กิเลสมันยังมีอยู่ใช้ใหม่ มันก็ว่างโดยกิเลส แล้วมันก็อ้างกรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นธรรมะๆๆ ก็เป็นธรรมะกันนะ ธรรมะปาก เปียกปากแฉะ แต่มันเศร้าหมอง จิตมันเศร้าหมอง มันยอมจำนน เห็นใหม่ ยอมจำนนกับชีวิต

แล้วมันจะเสียดายโอกาสนะ นี่เรามาทำบุญกุศลกันก็เพื่อเหตุนี้ไง เพื่อให้เราเห็นว่าสิ่งใดมันเป็นโลกีย์ปัญญา ปัญญาของโลก ปัญญาโดยวิชาชีพ ปัญญาโดยความคิดนี้ แล้วมันไปตรึกในธรรม เห็นใหม่ ตรึก! วิตก วิจาร ปิติ สุข เอกัคคตารมณ์ ตรึก... ตรึกคือวิตก เห็นใหม่ วิตก วิจาร วิตก วิจารนี่มันก็เป็นองค์หนึ่ง องค์ที่สองของฌานเท่านั้นเอง ฌานเห็นใหม่ วิตก วิจาร ปิติ สุข เอกัคคตารมณ์ มันมีความวิตกขึ้นมา แล้วเราวิตกขึ้นมา เราคิดของเราขึ้นไป มันไปวิตกในธรรม วิตกตรึกในธรรม

คูลี พระโมคคัลลานะนั่งวงแหงหาหวอนอน เห็นใหม่ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปสอนพระโมคคัลลานะยังบอกว่า “ถ้ามันวงแหงหาหวอนอน ให้ตรึกในธรรม ให้เอาน้ำลูบหน้าให้ดูดาว...” เห็นใหม่ มันตรึกในธรรม ตรึกในธรรมก็สภาวะธรรมเท่านั้นนะ สภาวะธรรมมันก็ออกมา สุดท้ายขึ้นมามันก็ปล่อยวาง ภาชนะนั้นก็สะอาดเข้ามา สะอาดเข้ามา

แต่กิเลสอวิชชามันสารพิช คำว่า “สารพิช” คือความฟุ้งซ่าน คือความวิตกวิจาร คือความที่มันยึดมั่นถือมั่น เห็นใหม่ อวิชชามันละเอียดกว่านั้นนะ อวิชชามันอยู่ในหัวใจของเรา มันละเอียดกว่าเรา เพราะมันพาเกิดพาดาย ถ้าเรารู้ทันอวิชชาเราจะไม่มาเกิดมาตายอยู่นี้หรือ สิ่งที่เราเกิดเราตายกันอยู่นี้ก็เพราะอวิชชามันพาเกิดพาดาย อวิชชานะ ความไม่รู้เท่า

แต่เพราะว่าเรามีศีลธรรม เรามีสติสัมปชัญญะ เรามีสิ่งแวดล้อมที่ดี เราก็พยายามฝืนมัน แล้วทำคุณงามความดีมาบ้าง เราอยู่กับพ่อ อยู่กับแม่ อยู่กับญาติพี่น้อง เห็นใหม่ มีกตัญญูกตเวที นี่มันเป็นบุญกุศลหมดนะ คนเราพูดดีต่อกันมีความดีต่อกัน มันเป็นบุญกุศล ให้ทางกัน เห็นใหม่ โลกเขาหลีกเลี่ยงกัน เราหลีกเลี่ยงก่อน ให้เขาไปก่อน มันเป็นบุญกุศลทั้งนั้นล่ะ มันเพราะเรา

เสียดละไม ความเสียดละไมอย่างนี้มันเป็นความดี แล้วเราทำความดีอย่างนี้เราฝันมา พอฝันมา มันก็
ได้เกิดมาเป็นมนุษย์ มันก็เกิดมีภพมีชาติ เกิดมามีสถานะที่ดี เห็นไหม

ถ้าคนมันต้องเกิดเหมือนกัน พอถึงวาระมันต้องเกิด พอใช้กรรมหมดแล้วต้องมาเกิด พอมา
เกิดแล้ว คือมาเกิดมาทุกข์มายาก ทุกข์ยากเพราะอะไร? เพราะเราไม่ได้สร้างของเรา เราไม่ได้
เคยให้ใครเลย เรามีแต่ที่เราเป็นคนเก่งคนดี เราต้องเบียดเบียนเขาตลอดไป เห็นไหม จะไปที่ไหน
ก็ขวางเขาไปหมดเลย ที่ไหนก็ขวางเขาไป ฉันทเป็นคนใหญ่ ฉันทเป็นคนโต ฉันทจะเหยียบย่ำ พญา
เหยียบเมือง เห็นไหม เหยียบมันทั่วไปหมดเลย เวลาใช้ชีวิตอยู่ที่เหยียบย่ำเขาตลอดไป

เวลาเกิดขึ้นมาเป็นคนทุกข์คนยาก คนจนคนเจ็บใจ เพราะอะไร? เพราะทำลายเขาไว้
เบียดเบียนเขาไว้ ทำลายเขาไว้ ทำเขาไปแล้วมันจะเป็นอะไรขึ้นมา มันก็เป็นบาปเป็นกรรมทั้งนั้น
จะรู้ไม่รู้ก็แล้วแต่ เขาไม่พอใจเขาเก็บไว้ในใจของเขา เราจะรู้ได้อย่างไร เพราะเรามีอำนาจวาสนา
เห็นไหม เราเป็นคนใหญ่คนโต ไปไหนต้องไปเหยียบเขา เขาก็ไม่มีปากมีเสียง เราก็อำนาจวาสนา
เวลาตายไป เห็นไหม เราไปทำเขาไว้เนี่ยในหัวใจมันไปเบียดเบียนกัน มันไปทำลายกัน ก็มา
ทุกข์จนเจ็บใจ เชื่อไม่เชื่อก็แล้วแต่นะ ถึงเวลาลมหายใจขาดไป ไปเจอสภาวะแบบนั้นจะยอมรับ
ความจริงอย่างนั้น เพราะอะไร?

เพราะเวลาเราเกิดขึ้นมานี้ นาย ก. ตายไปไปเกิดเป็นอะไร? นาย ก. ตายไปแล้ว ไปเกิด
ขึ้นมาก็เป็นนาย ข. นาย ค. ไป นาย ข. นาย ค. แล้วมันไปไหนล่ะ นาย ค. เกิดได้ไหม นาย ง. เกิดได้
ไหม ถ้ามันมีจิตพาไปเกิด นาย ก. ส่วนนาย ก. สิ นาย ก. ทำไว้ นี้ผู้มีอำนาจวาสนาก็ย้ายเหยียบเขา
ไว้ เวลาไปเกิดขึ้นมาเป็นนาย ง. ขึ้นมานี้ ไม่ได้ทำอะไรเลย เป็นนาย ง. นาย ก. ทำไปแล้วไม่เกี่ยว
อะไรกับเราเลย แล้วทำไมเรามาทุกข์มายากล่ะ แล้วทำไมเราทุกข์จนเจ็บใจอยู่อย่างนี้ล่ะ ทุกข์จน
เจ็บใจก็นาย ง. ทุกข์จนเจ็บใจสิ แต่จิตที่มันเป็นคน ก. มันเหยียบย่ำเขาแล้วมันก็มาเกิดใหม่ มา
เกิดใหม่แล้วที่นี้กรรมที่มันคิดมา เห็นไหม

นี่จิตนี้สำคัญมาก จิตนี้พาไปเวียนเกิด แล้วสถานะที่เราเป็นกันอยู่นี้ เราทำมาทั้งนั้น คนทำดี
ทำชั่ว จิตคิดดีคิดชั่ว คิดไปอย่างนั้นเพราะเราฝึกมาอย่างนั้น สิ่งแวดล้อมมันทำให้คนเสีย เห็นไหม
นี่ก็จิตเหมือนกัน เราฝึกมาเราเคยคิดมา เราตริคสิ่งที่มีหมักหมมในหัวใจ คนที่จะเอาเปรียบเขา
มันก็เอาเปรียบเขาอย่างนี้ตลอดไป ขอมสละไม่ได้ ขอมแพ้เขาไม่ได้

เห็นไหม แพ้เป็นพระ ชนะเป็นมาร แพ้เป็นพระ เราไม่ได้แพ้เขาด้วยเราเกรงอำนาจวาสนา
เจานะ เราแพ้เขาด้วยเพราะศีลธรรม เราไม่ได้แพ้ เราชนะใจเราเองต่างหาก เราชนะเขาด้วย เพราะ
เขาไม่รู้ตัวของเขาเอง เขาเหยียบย่ำขึ้นมาที่เขาไม่รู้ตัวเขาเองเลย เขาเหยียบเขาทั่วไปหมดเลย แต่
เขานึกว่าเขามีอำนาจวาสนา เขาทำกรรมของเขาเขาไม่รู้ตัวนะ โอ้เรานี้เมตตาสงสารเขา เห็นไหม
นี่แพ้เป็นพระ เป็นพระเพราะใจมันประเสริฐไง เราไม่ได้เกรงกลัวเขา เราไม่ได้ต้องการให้สังคม
เดือดร้อน เราไม่ต้องการสิ่งใดๆ เลย เราเก็บไว้ในหัวใจ

มันก็เหมือนเด็ก เด็กมันไม่รู้เรื่อง มันกร่างมากก็ปล่อยมันไป เราก็ไม่รับรู้มัน เราไม่เชื่อว่าเรา
ยอมจำนนเพราะเราไม่รู้เรื่อง เราสู้ของเรานะ นี่จิตใจที่สูงส่งมันเห็นแล้วมันธรรมสังเวชไง เห็น
ไหม เราเห็นเด็กทำดีทำชั่ว เราเห็นเด็กมันรังเกียจ เรานั่งดูอยู่นี้เรามีคติเตือนใจเราไหม

แล้วถ้าเรารู้ทันใจของเรา ใจของเรามันมีดีมีชั่วขึ้นมา นี่เราทันหัวใจของเรา เราทัน
ความรู้สึกของเรา ความรู้สึกอันนี้มันจะเหยียบย่ำเขา ความรู้สึกอันนี้มันเมตตาการุณต่อเขา
ความรู้สึกอันนี้ เห็นไหม นี่เราเห็นของเรานะ นี่แพ้เป็นพระไง มันแพ้จากความเห็นของโลกจาก
ภายนอก แต่มันเป็นพระ มันประเสริฐจากภายในหัวใจ เห็นไหม

แล้วเวลามันตายไปมันจะไปไหนล่ะ สิ่งนี้เป็นประเสริฐ พระนี้เป็นประเสริฐ หัวใจที่เป็น
ประเสริฐ มันไปมันก็ไปดีทั้งนั้นนะ ไปดี เห็นไหม นาย ก. ไปเกิดเป็นนาย ง. พอนาย ง. ขึ้นมา
โห้! ทำไมไปที่ไหนก็มีแต่คนเมตตา ไปที่ไหนก็มีแต่คนอุ้มชูบูชา เอ๊ะ! ทำไม? มันเป็นอย่างไร?
เราก็ไม่เห็นทำอะไรเลย ทำไมคนโน้นก็ว่าเราดี คนนี้ก็ว่าเราดี เห็นไหม ก็ทำมาจากนาย ก. นาย ก.
มันทำมามันตายไปแล้ว นาย ก. ตายไปแล้ว แต่จิตของนาย ก. ตายไป จิตนาย ก. ไปเกิดเป็นอะไร
แล้วแต่อำนาจวาสนา

แล้วไปเกิดเป็นนาย ง. นาย ง. ทำความดีมา เขาเสียสละมาตลอด เห็นไหม มันเสียสละของ
เจามา ไปที่ไหนคนก็เอื้อ...คนนี้เป็นคนดี แล้วใจมันก็ดีอยู่แล้วเพราะมันเสียสละ เพราะใจมัน
ประเสริฐอยู่แล้ว พอใจประเสริฐแล้วมันไม่ทำอะไร เห็นไหม นี่กลิ่นของศีลหอมทวนลม คนนั้น
เป็นคนดี

เด็กมันเกิดมานิสัยมันดี เห็นไหม นี่เด็กคนนี้เป็นคนดี คุณ คุณทางโลกเขา ทางหนังสือพิมพ์
เขาลง เด็กกตัญญูเลี้ยงพ่อเลี้ยงแม่วิ่งเป็น ๕ กิโล ๑๐ กิโลไปเลี้ยงพ่อเลี้ยงแม่ มันกตัญญูไหมล่ะ มัน
ทำดีไหมล่ะ แล้วเราไปคูตี ทำไมเด็กมันต้องทำอย่างนั้น เด็กทั่วไปมันไปเดินห้างไปตากแอร์ แต่

ไอ้เด็กคนนี้ทำไมมันวิ่งไปเซ็ดขี้เซ็ดเยี่ยวพ่อแม่มันนอนจมอยู่นั่นนะ ทำไมมันทำได้ล่ะ เด็กเหมือนกันแต่หัวใจมันไม่เหมือนกัน เห็นไหม หัวใจมันสร้างของมันมา หัวใจมันทำของมันมา มันกตัญญูกับพ่อแม่ของมัน มันเห็นคุณเห็นบุญ เกิดมาๆ จากพ่อจากแม่ พ่อแม่เราทุกข์เรายาก เขาจะสุขสบายเขาสร้างของเขามา เราสร้างบุญกุศลมาอย่างนี้ เราทำมาอย่างนี้ แต่มันมีความกตัญญูเห็นไหม เด็กกตัญญูเขาออกข่าวออกสื่อสารกันนะ

แล้วหัวใจกตัญญูล่ะ หัวใจกตัญญู เห็นไหม หัวใจกตัญญูกับพ่อแม่เรา หัวใจกตัญญูกับหัวใจของเรา นี่พุทธะ ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน อยู่ในหัวใจนี้ หัวใจนี้มันจะกตัญญูกับเรา ชีวิตเราจะมีคุณค่าขึ้นมาทันทีเลย เราจะเห็นชีวิตของเราเนะ ชีวิตเรามีคุณค่า คุณค่าเพราะอะไร? เพราะว่าโลกมันเป็นอย่างนั้น งานหยาบๆ นะ ที่เขาว่าทุกข์ๆ ยากๆ กันนะ อาบเหงื่อต่างน้ำเลี้ยงปากเลี้ยงท้องกัน

ถ้าเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง คุณติ ภิกษุเรา เห็นไหม บิณฑบาตเป็นวัตร ไม่มีสิ่งใดเลย เลี้ยงชีพด้วยป्लीแข้ง บิณฑบาตไปแต่มันก็เป็นพระเหมือนกัน บิณฑบาตไปมีคนใส่บาตรก็มี บิณฑบาตไปเขาไม่ใส่บาตรก็มี มันกรรมเหมือนกัน คุณติ สมัยพุทธกาล พระอรหันต์ที่ว่าบิณฑบาตไม่ได้เลยเหมือนกัน มันเหมือนกันหมายถึงว่าจิตนี้เกิดจากนาย ก. ไปเกิดเป็นนาย ง. นี่ก็เหมือนกัน เกิดจากพระ ข. เกิดเป็นพระ ก. มันก็เวียนไปเวียนมา มันอยู่ที่อำนาจวาสนา แต่โดยระบบ เห็นไหม เราเลี้ยงชีพด้วยป्लीแข้ง เราทำสภาวะของเรา

งานการก็เหมือนกัน ทำแล้วมีผลตอบรับที่ดี ทำแล้วมันจะขัดสน มันจะอึดอัดขาดแคลนอย่างไร อึดอัดขาดแคลนเราก็อยู่ในศีลธรรมไง ทนไง ขณะตัวเองให้ได้ ทุกข์ก็คือว่าทุกข์ ทุกข์มาแล้วนะ ทุกข์มาตั้งแต่อดีตชาติมา ทุกข์ในปัจจุบันนี้ ทุกข์อนาคต อย่างไรก็ตามทุกข์ไป แต่ในปัจจุบันนี้เราพบเรื่องศาสนา เห็นไหม ทำบุญร้อยพันพันหน ไม่เท่าถือศีลบริสุทธิ์หนหนึ่ง ถือศีลร้อยพันพันหน ไม่เท่าเกิดสมาธิหนหนึ่ง สมาธิร้อยพันพันหนไม่เท่าเกิดการปัญญาหนหนึ่ง นี่จิตสงบปัญญาเกิดหนหนึ่ง ปัญญาที่รู้แจ้ง ทำให้จิตนี้พ้นจากการครอบงำของอวิชชาได้ เห็นไหม อวิชชาที่มันอยู่ในหัวใจ อวิชชาที่มันโง่เง่าเต่าตุ่น มันต้องลี้ไปตามวิภูฏะ มันต้องให้เราเกิดเราตายอยู่ที่นี่

แล้วนี่เรามีสติสัมปชัญญะ เราเตือนใจของเรา แล้วเราทำบุญกุศลของเรา บุญกุศลนะ ทำแล้วมันชื่นใจ ทำแล้วมันพอใจ นี่ทำจากภายนอก ถ้าเราปฏิบัติบูชา เห็นไหม จิตสงบขึ้นมาเนี่ยมีความสุข ชื่นใจ พอใจ มันจะตื่นตื่น เพราะว่ามันไม่มีในห้างสรรพสินค้า มันไม่มีโบรชัวร์ที่ไหน

เขาจะบอกว่าให้ตั้งชื่อได้ บอกว่าเขาส่งมาให้เลย สิ่งไหน ส่งทางไปรษณีย์ให้ห็นะ มีเงินตั้งได้ทั้งหมด เพชรนิลจินดาที่ไหนเราก็ตั่งได้ทั้งนั้นนะ แต่อันนี้มันไม่มีขายหรอก มันหาไม่ได้ หาไม่ได้ในทางวัตถุ มันหาได้ในหัวใจของสัตว์โลก

แล้วหัวใจสัตว์โลกนี้มีความรู้สึกมีหัวใจทุกคน แต่ทุกคนเหยียบย่ำใจของตัวเอง ทุกคนไม่เห็นคุณค่าของหัวใจของตัวเอง ทุกคนไปเห็นทรัพย์สมบัติจากภายนอก มันเหยียบย่ำหัวใจของตัวเองไปตลอดเวลา แล้วหัวใจนี้มันมีคุณค่าขนาดนี้ ทำไมคนไม่รู้จักมัน เห็นไหม ถ้าคนฉลาด คนมีปัญหา คนมีอำนาจวาสนา มันจะรู้จักหัวใจของเรา คุณค่ามันอยู่ที่นี้ ไม่ใช่แก้วแหวนเงินทองเลย ไม่ใช่อะไรเลย เราไปแบกรับมันนะ มีมหาศาลเป็นตุ่มเป็นโหล่นะ แล้วโปะใส่ตัวมันจะขนาดไหน ถ้าเป็นเพชรนิลจินดา เอาทั้งตุ่มทั้งโหล่นแล้วโปะใส่ตัว หาบมันไปนี้ว่าเรามีมากๆ มันมีแค่ไหน เห็นไหม ถ้าหัวใจมันไม่ประเสริฐ ถ้าหัวใจประเสริฐนะ มันจะมีไม่มี หัวใจนี้ประเสริฐมาก

นี่หัวใจของเราสำคัญนะ ศาสนาสอนตรงนี้ ศาสนา เห็นไหม ทำบุญกุศลขึ้นมา ให้รู้จักตัวเอง แล้วตัวเองจะมีความสุข เอวัง